

Зайченко Н. І., кандидат педагогічних наук, докторант кафедри соціальної педагогіки та інформаційних технологій в освіті НУБіП України (м. Київ)

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ В ІСПАНІЇ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

У статті здійснюється аналіз розвитку професійної освіти соціальних педагогів в Іспанії у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. Автор висвітлює процес становлення професійної підготовки соціальних педагогів в умовах університетської освіти в Іспанії.

Ключові слова: соціальна педагогіка, соціальний педагог, професійна освіта, соціальне виховання, спеціальне виховання, університети Іспанії.

В статті осуцествляється анализ развития профессионального образования социальных педагогов в Испании во второй половине ХХ – начале ХХІ вв. Автор освещает процесс становления профессиональной подготовки социальных педагогов в условиях университетского образования в Испании.

Ключевые слова: социальная педагогика, социальный педагог, профессиональное образование, социальное воспитание, специальное воспитание, университеты Испании.

The development of the professional training of the social tutors in Spain in the second half of the XXth century – the beginning of the XXI century has been analyzed in the article. Author sets forth the process of the formation of the professional training of the social tutors in Spanish universities.

Key words: social pedagogics, social tutor, professional training, social education, special education, Universities in Spain.

Постановка проблеми. Європейський досвід професійної підготовки соціальних педагогів привертає увагу дослідників як одна з основоположних граней розбудови й організації соціально-педагогічної освіти в Україні, як платформа розуміння регіональних і світових процесів функціонування і розвитку соціально-освітнього простору, як умова для досягнення цінностей сучасного полікультурного світу. У науково-педагогічній літературі проблема професійної підготовки соціальних педагогів представлена у роботах В.Бочарової, В.Сидорова, А.Ляшенка, І.Миговича, Г.Поповича, Є.Холостової та інших. У дисертаційному дослідженні Л.Міщик „Теоретико-методичні основи професійної підготовки соціального педагога у закладах вищої освіти” (1997 р.) визначено, що в основу професійної підготовки і формування особистості соціального педагога має бути покладено системний, особистісно-діяльнісний та індивідуально-творчий підходи. У дисертаційному дослідженні С.Когут „Система професійної підготовки соціального педагога у вищих навчальних закладах освіти України і Польщі (порівняльний аналіз)” (2005 р.) визначено умови удосконалення системи професійної підготовки соціального педагога в Україні. У наукових роботах „Професійна підготовка соціальних педагогів у вищих навчальних закладах Німеччини” (2008 р.) О.Пришляк, “Професійна підготовка соціальних педагогів

в Австрії” О.Павлішак (2008 р.) здійснено аналіз досвіду підготовки соціальних педагогів в окремих європейських країнах, його порівняння з особливостями функціонування вітчизняної системи соціально-педагогічної освіти.

Окремі аспекти проблеми соціально-педагогічної освіти в Іспанії досліджували вітчизняні науковці В.Домніч (традиції виховання в народній педагогіці Іспанії), З.Янішевська (педагогічні засади та практика сімейного виховання в сучасній Іспанії), Н.Лавриченко (комплексний підхід до загальноосвітньої та професійної підготовки учнів старшого шкільного віку в країнах Західної Європи), О.Локшина (зміст шкільної освіти у країнах Європейського Союзу), В.Припотень (національні проблеми та зарубіжний досвід професійної освіти та профорієнтації молоді), Л.Щербак (професійна освіта на виробництві в Іспанії) та інші.

Мета статті – виявити тенденції розвитку професійної освіти соціальних педагогів в Іспанії у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст., проаналізувати процес становлення професійної підготовки соціальних педагогів в умовах університетської освіти у країні.

Аналіз проблеми. Після Другої світової війни в умовах розбудови європейської інтеграційної політики і закладання у підвалини суспільного життя конституційного принципу соціальної держави актуальною виявилася проблема соціального та правового

захисту молоді як однієї з соціально вразливих груп населення. Наприкінці 1940-х рр. відділення зі справ культури французького офісу Верховного комісару у Німеччині доручило суспільним діячам Х.Етену (Нідерланди), Г.Жубрелю (Франція) та К.Герінгеру (Німеччина) організувати міжнародну зустріч з проблем освіти та виховання дітей і молоді, які зіткнулися з горем, виявилися безпритульними та осиротілими. У квітні 1948 р. у місті Бад-Дюркхайм така зустріч відбулася насамперед з метою встановлення французько-німецького співробітництва у галузі соціальної опіки дітей та молоді післявоєнного часу. Відтоді міжнародні зустрічі і конгреси з проблем освіти і виховання дітей і молоді, які потрапили у складні життєві ситуації, проводилися систематично.

У березні 1951 р. на четвертій міжнародній зустрічі у Фрайбург-ім-Брайсгау було засновано Міжнародну асоціацію педагогів для роботи з дезадаптованою молоддю *Association Internationale des Éducateurs de Jeunes Inadaptés (AIEJI)* [2, с.196].

Розвиток системи соціального виховання в іспанському суспільстві був зумовлений суспільно-політичними та ідеологічними факторами. До середини 1970-х рр. соціальне виховання молоді здійснювалося в умовах панування ідеології франкістського режиму (під проводом організацій - Молодіжний фронт *Frente de Juventudes*, Жіноча організація *Seccion Femenina*, Іспанська молодіжна організація *Organizacion Juvenil Espanola* та ін.), лише окремі спроби відступити від офіційної лінії виявилися наприкінці 1960-х рр. у створенні Центру підготовки спеціальних педагогів у Барселоні *el Centro de Formacion de Educadores Especializados de Barcelona* (1969), мережі сільських шкіл *Escuelas Campesinas (Barco de Avila)* та інших [1, с.22].

Генезис сучасного реформування загальної та професійної освіти в Іспанії відбувається з кінця франкістського періоду (з середини 1970-х рр.), коли інтеграція країни у систему відносин з індустріальною Європою викликала необхідність оновлення традиційної системи освіти за провідними західноєвропейськими зразками. Універсальні тенденції світового педагогічного процесу отримують тут своєрідне втілення, наповнюються

конкретним змістом, який відображає багатонаціональний, полімовний, соціально різномірний характер іспанського суспільства, його культуру і традиції.

1970-80-і рр. дослідниця розвитку соціальної педагогіки в Іспанії С.Торіо-Лопес називає періодом розквіту [3, с.42]. Насамперед значний внесок у розвиток теорії і практики соціальної педагогіки в Іспанії здійснювали центри підготовки соціальних (спеціальних – за прикладом Франції) вихователів (*los Centros de Formación de Educadores Especializados* для роботи з дезадаптованою молоддю, з дітьми і підлітками, які зіткнулися з психологічними складнощами. Водночас у країні були організовані центри підготовки соціокультурних аніматорів (*los Centros de formación de animadores socioculturales*) – у Мадриді (*Escuela Publica de Animacion y Educacion en el Tiempo Libre Infantil y Juvenil*), Барселоні (*Flor de Maig*), Валенсії (*Escuela Luis Amigo*), підтримані церквою, а пізніше місцевою адміністрацією. Соціальні педагоги, які здобували у них освіту, у подальшому працювали з дітьми і молоддю у позашкільний час. Фактично практика соціальної педагогіки 1970-80-х рр. в Іспанії являла собою “педагогіку терміновості” (“скриньку кравця”), призначену долати труднощі, не розв’язані школою.

В університетській освіті з 1970-х рр. відбувається консолідація навчальних програм з підготовки соціальних педагогів (спеціальних вихователів). Значна увага відводилася проблемам соціально-педагогічної роботи з дітьми, неповнолітніми правопорушниками і з молоддю, яка зіткнулася з проблемами наркотичної залежності. Після університетської реформи 1983 р. було розширено напрями підготовки соціальних педагогів, насамперед запроваджено три спеціалізації – неформальна освіта; освіта дорослих; соціальне включення дезадаптованих осіб і осіб, які мають функціональні обмеження.

У сучасній Іспанії близько 30 університетів здійснюють професійну підготовку соціальних педагогів на факультетах соціального виховання (*Facultades en Educacion Social*) та в університетських школах (наприклад, *Escuela Universitaria Cardenal Cisneros* в університеті Алькалі). Навчання в університетах організовано за циклами із специфічними

освітніми цілями і автономною академічною оцінкою. Перший цикл навчання – це дипломна освіта; він містить у собі вивчення базових понять і одержання основних знань та умінь для здійснення професійної діяльності. Другий цикл університетської освіти – це аспірантура, зосереджений на поглибленому, спеціалізованому або міждисциплінарному навчанні. Завдання цього етапу – академічна або професійна спеціалізація; проведення дослідницьких робіт. Після успішного закінчення другого циклу студент одержує ступінь магістра. Навчання на третьому циклі складається з двох академічних курсів, організованих у вигляді семінарів, і має на меті спеціалізацію в галузі науки або мистецтва. Для отримання наукового ступеня доктора, крім завершення цього циклу, студенти мають представити і отримати апробацію наукових тез терміном максимум п'ять років. Трьохциклічна структура *Diplomado – Licenciado – Doctor* існує в Іспанії з 1983 р. згідно з законом про університетську реформу. Нова структура, затверджена постановою від 2005 р., базується на першому циклі початкової, загальної й професійної підготовки і завершується одержанням ступеня *graduado*, запровадженого у 2008/09 навчальному році. З 2006 р. розпочалася реалізація нових програм, по завершенню яких присуджується ступінь магістра (*master*) й доктора (*doctorado*).

У більшості іспанських університетів, які здійснюють професійну підготовку соціальних педагогів, навчання на першому циклі продовжується чотири роки, вивчається 240 кредитів (ECTS), кожний кредит дорівнює 25 годинам навчання. Протягом першого навчального року (опанування 60 кредитів) здійснюється базова підготовка, передбачається вивчення загальноосвітніх дисциплін, зокрема соціології, соціальної філософії, психології, іноземної мови (англійської або французької), інформаційно-комунікаційних технологій, а також предметів професійної спрямованості – теоретичних основ виховання, соціальної педагогіки, історії соціального виховання, загальної дидактики, соціології виховання, соціальної та культурної антропології, психології розвитку та інших. Основний цикл навчання складається з опанування обов'язкових дисциплін (не менше 90 кредитів), зокрема соціально-виховного втручання, соціально-

педагогічної діяльності з різними групами населення, соціокультурної анімаційної діяльності, методології дослідження у соціальних науках, соціальної політики і соціального законодавства та інших, і предметів за вибором студента (починаючи з третього курсу навчання). Останні запроваджуються у вигляді спецкурсів з метою поглибленого вивчення соціально-педагогічного інструментарію роботи з різними групами населення (наркозалежними, правопорушниками, іммігрантами, людьми похилого віку, людьми, які мають функціональні обмеження, та ін.), а також соціально-виховної діяльності у різних соціальних контекстах (дискримінації, конфлікту, насильства, психопатології, дозвілля, соціогендерних відносин та інших). Обов'язковим є проходження соціально-педагогічної практики та захист бакалаврської роботи (*Trabajo fin de grado*).

Завданнями професійної підготовки соціальних педагогів в умовах університетської освіти виступають наступні:

- кваліфікувати студентів у компетентнісному інтегрованому комплексі знань, умінь, які дозволяють професійно розв'язувати соціально-педагогічні проблеми, зокрема розуміння теоретико-практичних засад соціально-педагогічної діяльності, критеріїв її ефективності і якості; реалізація управлінських умінь у керуванні та адмініструванні установами, організаціями, соціальними службами, які здійснюють соціально-виховні практики; застосування умінь проектування та оцінювання програм соціально-педагогічних заходів;
- формувати професійну мотивацію до здійснення соціально-педагогічної діяльності у різних соціальних контекстах;
- розвивати у студентів здібності критичного мислення та особистісної відповідальності у дослідженні та зміні соціальної реальності та інші.

Передбачено формування загальних компетенцій:

- інструментальних (уміння здійснювати аналіз, спілкуватися рідною та іноземною мовами, володіння інформаційно-комунікаційними технологіями, уміння оперувати інформацією, приймати рішення у розв'язанні проблем);
- систематичних (самостійність у навчанні, здатність до навчання протягом усього життя, визнання цінностей професійної етики);
-

Питання педагогіки

міжособистісних (виявлення здібностей соціальної комунікації, визнання і повага відмінностей і мультикультурної реальності, здатність до компромісу у людських відносинах) та інші [4, с.23]. Серед специфічних компетенцій у програмних університетських документах відзначено: - уміння діагностування соціально-педагогічних проблем, їх визначення, обґрунтування шляхів розв'язання; - просування процесів суспільної та культурної участі і розвитку співтовариства, громади; - уміння керування і координування діяльності організацій у соціально-виховній практиці у різних соціальних контекстах; - застосування специфічної методології соціально-педагогічної діяльності; - використання інноваційних технологій соціально-педагогічного втручання; - проектування і вироблення стратегій соціально-педагогічної діяльності; - розуміння траєкторії соціально-виховної практики у суспільстві та інші [5].

В окремих університетах Іспанії здійснюється магістерська підготовка соціальних педагогів, наприклад, в університеті Валенсії та Мадридському університеті Комплутенсе – зі спеціального виховання, в університеті Барселони та університеті Країни Басків – зі соціальних і виховних інтервенцій. Обсяг навантаження визначається кожним університетом окремо. В університеті Комплутенсе (*Universidad Complutense de Madrid*) передбачено опанування 60 кредитів протягом одного навчального року у складі трьох модулів – основного (обов'язкового) – 12 кредитів – “Методологія дослідження соціального

виховання”; прикладного (частково обов'язкового, частково – за вибором студента) – 36 кредитів – “Інтервенції та інновації у соціальному вихованні”; виконання магістерської наукової роботи (*Trabajo fin de master*) – 12 кредитів [6]. В університеті Валенсії (*Universidad de Valencia*) магістерська підготовка здійснюється протягом півтора року (75 кредитів), у Національному університеті дистанційної освіти (*Universidad Nacional de Educacion a Distancia*) – протягом двох (120 кредитів) [5].

Висновки. Більшу частину ХХ ст. Іспанія залишалася на периферії світового та європейського поступу, помітно відстаючи від провідних країн (США, ФРН, Франція, Велика Британія та ін.). Громадянська війна 1936-1939 рр., військова диктатура Ф.Франко (1939-1975 рр.) зумовили фактичну ізоляцію країни, лише з середини 1970-х рр. здійснюється пожевавлена демократизація суспільно-політичних процесів, становлення соціальної держави в Іспанії. В умовах інтеграції Іспанії до загальноєвропейського освітнього простору відбувався генезис та модернізація професійної підготовки соціальних педагогів. На сучасному етапі розвитку країни професійна підготовка соціальних педагогів здійснюється в умовах університетської освіти, хоча вона здебільшого й обмежена першим циклом навчання, але в окремих університетах Іспанії організована і післядипломна освіта – магістерська підготовка, яка передбачає насамперед формування дослідницьких умінь студентів, розкриття творчого потенціалу особистості.

Література

1. Fernandez Gutierrez, A. (2010) La intervencion socioeducativa como proceso de investigacion. Una experiencia de reflexion-accion en Centros de Menores. – Valencia, Nau Llibres. – 175 p.
2. Nunez-Perez, V. (1988) Modelos educativos: inscripcion y efectos. – Universidad Central de Barcelona, Facultad de Pedagogia. – 278 p.
3. Torio-López S. Evolución y desarrollo de la pedagogía social en España. Hacia una pedagogía social en construcción. - Estudios sobre Educación, 2006, 10, pp.37-54.
4. Grado de Educación Social / Escuela Universitaria de Educación de Palencia – Facultad de Educación y Trabajo Social de Valladolid. Real Decreto 1393/2007, de 29 de octubre, por el que se establece la ordenación de las enseñanzas universitarias. – 160 p.
5. Grado en Educación Social. Competencias específicas. - http://portal.uned.es/portal/page?_pageid=93,153222,93_20545633. – Назва з екрану.
6. Master universitario en Estudios Avanzados en Educacion Social. - <http://www.ucm.es/centros/webs/fedu/index.php?a=docencia&d=22083.php>. – Назва з екрану.